

II JORNADES INTERNACIONALS “CONSTRUIR BIBLIOTECAS – REHABILITACIÓN Y NUEVAS TECNOLOGÍAS”

ARTICLE

Organitzades per l'*Instituto Español de Arquitectura–Universidad de Alcalá* i pel *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte*, i dutes a terme al mes d'octubre a Alcalá de Henares, les *II Jornades Internacionals “Construir bibliotecas”* pretenien oferir una visió general sobre els aspectes més rellevants de l'arquitectura bibliotecària i exposar experiències en la construcció de biblioteques de nova planta i en edificis històrics remodelats.

Amb la voluntat de definir i diferenciar el paper de cada agent, d'apropar criteris i de construir definitivament edificis complets, l'estructura de les Jornades es basava en una triple visió: l'Administració com a promotor i client de la majoria de les biblioteques, els bibliotecaris com a programadors i gestors del servei i els arquitectes com a redactors dels projectes.

A la primera edició, duta a terme l'any 1998, s'havien definit les següents conclusions i voluntats de futur:

- Falta de tradició bibliotecària
- Necessitat del promotor de conèixer el tipus de biblioteca que vol construir i de planificar el servei
- Importància del treball interdisciplinari entre arquitectes, bibliotecaris i usuaris
- Avantatges de fer edificis flexibles que incorporin noves tecnologies al tradicional paper conservador de les biblioteques
- Introducció del concepte de manteniment
- Impossibilitat de disposar de normes estrictes per la situació canviant
- Necessitat de redactar unes recomanacions generals per al disseny d'una biblioteca

Les segones Jornades van tenir una assistència aproximada de 60 persones amb 18 ponents. Uns i altres, majoritàriament bibliotecaris i arquitectes del món privat o dependents de les diferents administracions, teníem un nexe d'unió: redactors o gestors tant de projectes arquitectònics com de programació, planificació i direcció de serveis bibliotecaris.

Intentaré fer un petit resum de les intervencions que em van semblar més característiques, amb la voluntat d'haver-les interpretat correctament.

- *Antonio Alvar Ezquerro*, Vicerector de la Universitat d'Alcalà, es va referir a les biblioteques públiques com l'equipament idoni per inaugurar abans de les eleccions, amb la problemàtica que representa prioritzar les voluntats polítiques al calendari real d'execució

de les obres i de dotació de l'equipament, donant com a resultat en moltes ocasions biblioteques inacabades.

Com a nota esperançadora va dir que en els darrers 15 anys s'han inaugurat més biblioteques universitàries que en els últims segles. També va expressar la confiança dipositada en les Jornades per convertir aquestes biblioteques en el cor de la universitat.

- *Carlos Baztán*, arquitecte i Director General de *Museos, Archivos y Bibliotecas* de la Comunitat de Madrid, deia que els edificis públics han de tenir un bon equilibri entre arquitectura, contingut, personal, activitats i despesa corrent. Per tant, un equipament sense dotació en el capítol "inversions" no pot complir la seva funció, sent aquest un greu problema a l'estat espanyol. Si en els últims 20 anys s'han desenvolupat infraestructures fins arribar a un nivell molt elevat en referència amb el model europeu, únicament es pot avaluar en l'àmbit dels edificis, i *Baztán* situa el gran repte actual en la inversió posterior.
- *Luis Fernández-Galiano*, catedràtic de projectes de l'ETS d'Arquitectura de Madrid, va donar una visió una mica apocalíptica del futur de les biblioteques públiques. Intentaré donar algunes pinzellades de la magnífica i a la vegada àcida intervenció:
Les primeres observacions van estar adreçades al "llibre": La indústria editorial creix a un ritme desbordant, però la qualitat de la literatura decreix, dibuixant-se un futur poc esperançador. Un bon exemple és la fira de Frankfurt, on es venen llibres que en realitat són tapes amb fulls en blanc. És a dir, el llibre s'escriu si anteriorment s'ha venut a prou editorials.

Quant a les biblioteques públiques, *Fernández-Galiano* augura una tendència similar als museus de l'actualitat: edificis comercials que han de tenir una oferta atractiva, amb restaurants i botigues on la gent pugui fer més coses que veure una exposició. El model actual el situa en el Guggenheim, cadena de museus que ocupen edificis singulars dissenyats per arquitectes de prestigi i amb una gestió que l'apropa al concepte de parc d'atraccions temàtic-cultural.

Considera que les biblioteques públiques s'hauran d'autofinançar, que els bibliotecaris necessitaran buscar recursos i que la intervenció privada farà acte de presència en el món bibliotecari. Si la biblioteca de Cambridge de James Stirling és l'última biblioteca panòptica on tots els espais estan controlats, els nous equipaments seran edificis amables, espais on el llibre és més un plaer i una diversió que un instrument cultural, edificis que, per guanyar públic, comercialitzaran més l'oferta dels espais d'acollida i l'existència d'aparcaments que el contingut cultural que ha de tenir tota biblioteca.

Aquest concepte comercial del món actual el trasllada també a altres àmbits. Des del nom "usuari" com a forma amable de dir client o consumidor fins a l'arquitectura, on l'arquitecte ja és mediàtic, on no es fotografien els edificis sols sinó que s'afegeix algun element més comercial, com una model o un patinet.

- *Lluís Clotet* va presentar la biblioteca universitària del Dipòsit de les Aigües a Barcelona, obra de Fontseré i prototip de dipòsit ja establert en la construcció romana. La remodelació d'aquest edifici es fruit de la voluntat de la Universitat Pompeu Fabra de recuperar el

patrimoni arquitectònic de la ciutat, i la ubicació central respon al model de campus urbà que apropa les universitats a la ciutat.

El repte d'adequar un edifici singular travessat pel pilars de 16 metres d'alçada a les necessitats d'una biblioteca general universitària es resol amb una discreta introducció de forjats interiors que, tractats com a mobles dintre del gran espai, incrementen la superfície d'ús de la sala, i donen com a resultat uns espais de lectura recollits i uns altres amb visions més amplies i alçades espectaculars.

Cinc grans lluernies instal·lades en el centre geomètric de la coberta equilibren la llum natural de la gran sala i estableixen, amb la incorporació d'uns miralls, una relació visual entre l'interior i l'estany de la coberta.

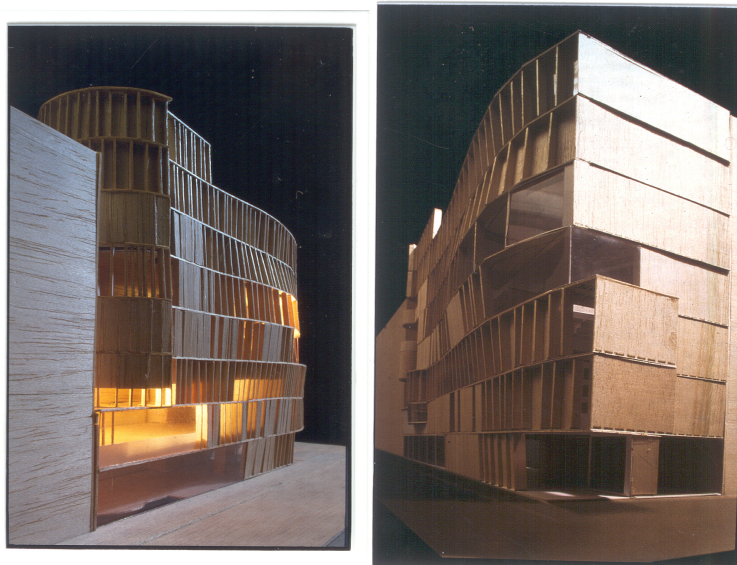
- *Josep Llinás* va exposar dos projectes: la biblioteca pública central de Terrassa i una biblioteca pública per al barri de Gràcia de Barcelona, en procés de construcció.

La primera, guanyadora del premi Manuel de la Dehesa de l'any 1999, es tracta d'un antic encàrrec que, per tenir una dilatada execució, va permetre ajustar el programa inicial a les necessitats reals durant el procés de l'obra.

Situada en un teixit on conviuen indústries i habitatge, l'edifici adopta una estructura vinculada a l'organització de la planta, amb una crugia central per a les circulacions principals, una intermèdia per a les prestatgeries i una exterior per a les taules.

En el procés de projecte es gira un cos per encarar-lo al carrer més transitat, que ha guanyat protagonisme. L'espai més lúdic de revistes i música s'aboca a aquest carrer, sent l'accés per la fractura dels dos cossos.

El volum s'estructura des de la secció, que neix amb el propòsit de dotar a la biblioteca de llum homogènia sense radiació directa del sol.

La biblioteca del barri de Gràcia ocupa un petit solar en cantonada que està situat en el punt de contacte d'aquest barri amb la ciutat.

Aquesta ubicació, juntament amb el valor afegit que representa un edifici públic en una estructura urbana triturada, demanava un edifici enèrgic. *Llinás* el resol amb una distribució oberta de les plantes i amb dues façanes d'alineacions corbades revestides de fusta que ofereixen una peculiar presència de la biblioteca.

- *Antonio Cruz* va explicar el projecte de la biblioteca pública de Sevilla, projectat conjuntament amb *Antonio Ortiz*. Situada en un solar del recinte de la Exposició Universal de 1929 amb un entorn arquitectònic absolutament tradicional, té una ubicació més propera a la universitat que al centre neuràlgic de la ciutat.

L'abundància de vegetació i l'existència de construccions aïllades de poca superfície els va decidir a fer un edifici poc voluminós que s'envolta en sí mateix, amb un jardí interior i

un únic accés en el punt més allunyat que obliga a fer un periple que facilitarà a l'usuari el canvi d'actitud mental requerit per entrar en una biblioteca.

La fragmentació d'espais creada per la forma de l'edifici dóna com a resultat unes àrees d'activitat perfectament definides que tenen com a referència comú l'espai verd interior.

- *Andrés Perea* va guiar la visita a la biblioteca pública que va projectar per al barri de Fuencarral de Madrid.

El projecte, resultat d'un concurs, ha tingut un període d'execució molt dilatat i ha estat premiat per l'Ajuntament de Madrid. L'any 1998, quan ja estava pràcticament acabat, *Perea* el va presentar a les primeres Jornades. En aquests moments està pendent d'inauguració i ja té instal·lat el mobiliari.

Deixant de banda les consideracions arquitectòniques, i des del punt de vista estrictament funcional, l'opinió generalitzada dels assistents es situava en el funcionament com a servei bibliotecari. Tot el terra té una inclinació constant aproximada del 8%, que ha obligat a fer el mobiliari amb els peus desnivellats per adquirir l'horitzontalitat, i que dificultarà la circulació dels usuaris. D'altra banda, els espais de lectura no tenen cap referent visual amb l'exterior. Tot i així, un pati interior central i una sèrie d'entrades de llum que travessen l'edifici proporcionen una adequada il·luminació natural.

La durada de les Jornades va impedir tractar aspectes com per exemple la responsabilitat de les Administracions en adoptar el paper de clients amb tot el que significa aquesta paraula i la importància del mobiliari, sense el qual un edifici dissenyat per a biblioteca no és realment una biblioteca. També va faltar un espai de debat, tant important en una disciplina on l'absència de diàleg entre els diferents professionals ha estat el punt de partida de la realització de les Jornades.

A l'acte de clausura, *Joaquín Ibáñez Montoya*, Director del *Instituto Español de Arquitectura*, va expressar la voluntat de fer les properes Jornades l'any 2002 amb una participació més internacional i amb la creació d'equips de treball per estudiar en profunditat alguns dels temes més candents.

13 de novembre de 2000

Santi Romero, arquitecte